

LANG DAGS FERD
MOT NATT

EUGENE O'NEILL

1985 DEN NATIONALE SCENE 1986

premiere

Tidsskrift for DEN NATIONALE SCENE
nr. 1 - 1986

Ansvarlig utgiver: Kjetil Bang-Hansen. Redaksjon: Kirsten Broch, Tom Remlov og Gunnar Staalesen. Fotos fra forestillingen: Trygve Schønfelder. Omslag: Elly Prestegård. Redaksjonens adresse: Postboks 78, 5001 Bergen. Grafisk utforming: Markedskonsult A/S. Sats: Sats & Montasje. Trykk: Havel.

LANG DAGS FERD MOT NATT

av Eugene O'Neill

Oversatt fra amerikansk av Svein Selvig

Regi: Knut Thomassen

Dekorasjon og kostymer: Kathrine Hysing

Masker: Håkan Hede

Lys: Asbjørn Johnsen og Willy Myklestad

James Tyrone Lothar Lindtner

Mary Tyrone, hans hustru Grete Nordrå

Jamie Tyrone, jr., deres eldste sønn Morten Andresen

Edmund Tyrone, deres yngste sønn Lasse Lindtner

Cathleen, hushjelp Gøril Haukebø

Inspisient: Mette Omvik

Rekvisitør: Indrani Balgobin

Sufflør: Marit Sognnes

Premiere på Store Scene 18. januar 1986.

Forestillingen varer cirka 3 timer. En pause.

Teaterforlag: Carl Strakosch Forlag A/S. København.

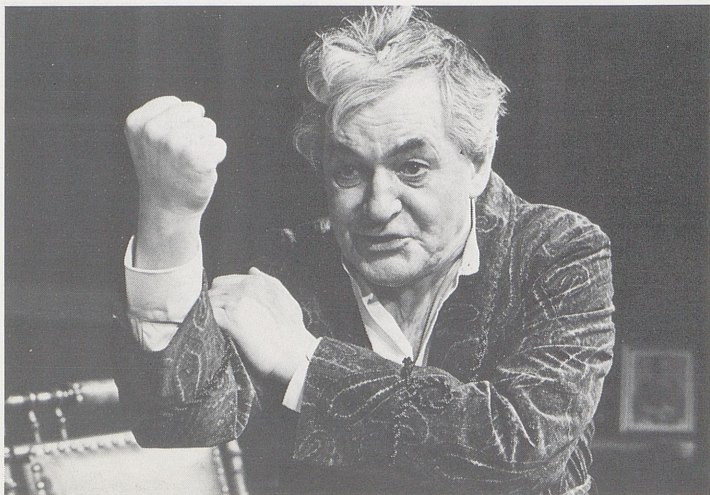
Fotografering og lydbåndopptak er ikke tillatt under forestillingen.

KJÆRE PUBLIKUM

Vi feirer i aften et stort jubileum. Skuespilleren Lothar Lindtner har med kveldens forestilling vært 50 år i teatret. Og de aller fleste av disse årene har han tilhørt nettopp vårt teater – Den Nationale Scene her på Engen.

50 år. Det er et langt yrkesliv. Og for en skuespiller betyr det en lang, lang rekke av roller og en uendelig rad av kvelder i teatret for å underholde, gi tanke, glede og livsmot til alle dem som søker teatrets kunst. For Lothar Lindtners vedkommende har det også betydd et sceneliv med meget store og krevende utfordringer. I rollefag som har spent over et meget vidt register. Fra operette til farse, fra karakter-komedien til den seriøse dramatik og tragedien. Fra klassisk dramatik til Shakespeare – til det vi gjerne kaller den moderne realisme. Et spenn i tid og rom, i form, språk og farve. Et utall av skikkelser, mennesker grepet og fanget, holdt frem for oss i scenelyset. I tillegg til dette har han også virket som instruktør – også her med et register som må imponere: Fra «Den glade enke» til «Kjærlighet uten strømper». Og alt hans sceneliv har vært preget av den samme friske djervhet, det modige og personlige grep.

Kanskje vil mange ha en tendens til å ville minnes en skuespiller utifra hans mest «publikumsvennlige» roller – med andre ord komedien og de glade løyer. Så vel også med Lothar Lindtner. Han har vært byens glade gjøgler, elsket som den bergenske kjuagutt han unektelig også er. Men Lothar Lindtner har nok tross alt kanskje nådd høyest i sin kunst i det seriøse, moderne repertoar. Og de fleste

vil nok nikke gjenkjennende når vi da som eksempel nevner hovedrollene i to skuespill av den amerikanske dramatiker Arthur Miller: «Prisen» og «En handelsreisendes død». To lysende sceneskikkelser som har skapt seg en egen plass i norsk teaterhistorie. For Lothar er ikke bare en stor skuespiller i Bergen – han er scenekunstner som hører til blant de store scenepersonligheter i vårt land. Kongens gull og St. Olav har han derfor forlenget fått. Hans gamle teater kan derfor best hylde ham gjennom nettopp å spille en forestilling som den iaften. Eugene O'Neills store selvbiografiske drama om den ulykkelige kunstnerfamilien Tyrone gir oss anledning til å oppleve jubilentens skuespillerkunst på sitt rikeste.

Så vil da kanskje likevel enkelte hevde: Er det ikke tross alt noe avlegs med slike kunstnerjubileeer? Er ikke denne personhyldest noe fremmed for vår tid? Nei, og atter nei. Skuespillerkunsten er teatrets levende kjerne, aktørene er teatrets ryggrad til alle tider. Vi vil hylde Lothar Lindtner fordi vi ønsker å slå ring om skuespilleren på scenen. Hylde en av dem som har båret frem dette teatret gjennom mange år – dette teatret som vi alle elsker. Hylde en stor scenekunstner i hans eget rike. Gratulerer, Lothar!

Hjertil Tyrone

«TIL CARLOTTA PÅ VÅR 12. BRYLLUPSDAG

Kjære,

jeg gir deg originalmanuskriptet til dette skuespillet om gammel sorg, skrevet med tårer og blod. Det kan synes være en melankolsk malplassert gave på en dag som vi feirer til ære for vår lykke. Men du kommer til å forstå. Det er tenkt som en takk for din kjærlighet og din varme, for den tillit til kjærligheten som du har gitt meg, og som endelig har gjort det mulig for meg å stå ansikt til ansikt med mine døde og skrive dette skuespillet, skrive det i den dypeste forståelse og medfølelse for ALLE i den hjem-søkte familien Tyrone. Disse 12 årene, du kjære, har vært en reise mot lyset – inn i kjærligheten. Du kjenner min takknemlighet. Og min kjærlighet.

Din Gene.»

I KAMP MED STOFFET:

ET STYKKE BLIR TIL

Tidlig på sommeren 1939 begynte O'Neill arbeidet på det han kalte «et skuespill om gammel sorg, skrevet i blod og tårer». Det var «Lang dags ferd mot natt» – en brutal blottlegging av de kreftene som hadde formet ham og utviklet hans tragiske livssyn, men samtidig en forklaring på hvordan og hvorfor han hadde mislyktes som menneske, og en hyllest til den store kunstneren han ble, til tross for alle ulykkene i livet.

O'Neill skrev i en dedikasjon til skuespillet at han til slutt kunne møte døden. Etter at han i årevis hadde dissekert, analysert og rekonstruert sin familie, og hadde tegnet lett gjenkjennelige men ytterst symbolske portretter av den, var han nå istand til å nærme seg dem og seg selv med den «dypeste medfølelse, forståelse og tilgivelse», som han selv uttrykte det.

På denne tiden ble O'Neill regnet for å være USA's fremste dramatiker, og den største landet noen gang har fostret. Helt siden året 1916, da en gruppe unge entusiastiske forfattere, skuespillere og kunstnere i Provincetown, Massachusetts, presenterte hans en-akter «Bound East for Cardiff», hadde han gjort en beundringsverdig innsats for amerikansk teater, og var blitt verdens mest oversatte og spilte dramatiker ved siden av Shakespeare, og kanskje Shaw.

I over et kvart sekel hadde O'Neill kjempet for å heve amerikansk dramatik til et kunstnerisk nivå, og prøvd å holde den der. Målet var å skape en seriøs, nasjonal scenekunst på et høyt nivå. Som USA's første vellykkede tragedieforfatter fortsatte han å bryte ned Broadway-konvensjonalismen og muliggjorde utviklingen av et fullverdig teater, hvor dramatikere som Tennessee

Williams og Arthur Miller kunne fungere.

For O'Neill hadde tragedien den samme betydning som den grekerne la i den, og det var deres klassiske diktning han forsøkte å følge. Han trodde, som grekerne, at tragedien alltid førte til erkjennelse, «en drift mot liv og stadig mer liv». Fremførelse av tragedier vekket mennesket til «indre forståelse og frigjorde dem fra hverdagslivets smålighet».

Tragedien var en vakker form til det som O'Neill kalte for menneskets «håpløse forhåpninger». Enhver seier mennesket kunne avtvinge livet, var en ironisk seier, mente O'Neill. «Livet i seg selv var ingenting», mente han. Det var drømmen som gjorde at mennesket

fortsatte å kjempe «kjempe, ville – leve».

– «For meg er det bare det tragiske som eier den meningsfylte skjønnhet som er sannheten» sa O'Neill i 1921, kort tid etter premieren på «Bak horisonten», hans første Broadwayproduksjon og den første av fire O'Neill-stykker som vant Pulitzerprisen.

I 1939 hadde O'Neill fortsatt ganske ambisiøse drømmer; han hadde riktignok mottatt Nobel-prisen i litteratur tre år tidligere, men følte at han ikke hadde skaffet seg selv en tilstrekkelig stor nok fiasko. Selv om han kunne rose seg av å ha gitt ut fireogtredve skuespill, iberegnet den tretten akter lange triologien «Sorgen kler Elektra», og hadde

skrevet ferdig den inntil da uspilte og upubliserte «Ismannen kommer», hadde han store planer om å fullføre en herkulisk syklus på elleve skuespill.

Syklusen, som han arbeidet på innimellom, i en periode på fem år, skulle omfatte 175 år amerikansk historie, om en familie viet til det O'Neill betegner som «det selvødeleggende» eller som kaster bort sine sjeler for et øyeblikks lykke.

Men hans dårlige helse tvang ham til å legge dette besværlige prosjektet på hyllen. Mot slutten av 1937 fikk han plager som i første omgang ble diagnostisert som parkinsonisme, senere som en sjelden sykdom det var vanskelig å bestemme, men som av de fleste spesialistene ble karakterisert som degenerativ. Den mystiske sykdommen førte til en gradvis nedbryting av hjerneceller og resulterte i en manglende koordinering av nerver og muskler. Den syke mistet etterhvert muligheten for å kontrollere armer og ben, ja t.o.m. tunge og svelg. Hans hjerne var imidlertid helt uberørt, han var fortsatt helt klar.

I O'Neills tilfelle varierte symptomene i intensitet; enkelte av hans leger hevdet at psykologiske faktorer hadde innvirkning på hans sykdomsforløp.

I 1939 var hendene hans alvorlig angrepet av lammelse. Allerede som ung hadde han hatt sterk skjelving i hendene, noe han selv trodde at han hadde arvet fra sin narkomane mor. Nå førte den sterke skjelvingen til at han fikk store problemer med å skrive. For å motvirke rykninger og spare på kreftene forsøkte han å benytte liten skrift, med små bokstaver, men håndskriften hans ble mer og mer krampaktig. Han greide etterhvert å få plass til tusen ord på ett

ark, de fleste av oss får plass til to hundre.

En stor del av hans arbeid fra denne tiden må tydes med forstørrelsesglass. Han kunne imidlertid ikke gi form og liv til sine tanker uten gjennom sin egen håndskrift. Det var umulig for ham å diktere eller benytte skrivemaskin.

Med dette store handikappet kom O'Neill til at han ville bruke kreftene til viktigere ting enn syklu-sen. «Jeg følte plutselig at det var tvingende nødvendig å skrive skuespill som jeg lenge hadde villet skrive, og som jeg visste jeg kunne fullføre» – skrev han til en venn.

Tirsdag 21. juni 1939 skrev O'Neills hustru Carlotta i sin dag-bok: «Gene snakker med meg i ti-mesvis – om et skuespill (i hans tanker) om hans mor, far, hans bror og ham selv... En varm, søvnløs natt – en smerte i våre hjerter for ting vi ikke kan slippe fra». Hun tenkte da på den truende annen ver-denskrig.

Det tok O'Neill noe mer enn to år å fullføre «Lang dags ferd mot natt». Han arbeidet hver formid-dag, noen ettermiddager, og en og annen kveld. Ofte gråt han under arbeidet. Han sov dårlig, og flere ganger i løpet av natten sto han opp og gikk til sin kones soverom for å snakke om skuespillet og sin smerte.

«Han forklarte meg at han var nødt til å skrive stykket» sa hans hustru en gang. «Han var nødt til å skrive det, fordi det var noe som forfulgte ham, og han var tvunget til å finne tilgivelse for sin familie og seg selv».

På denne tiden bodde O'Neill på en 650 mål stor eiendom ca. 55 km utenfor San Fransisco. Frem til krigsutbruddet var han vel forsynt med en dyktig tjenerstab. O'Neill så knapt noen andre enn sin hustru, som hadde den store oppgaven med å skape en inspirerende og glad at-mosfære i huset. Hver dag sto O'Neill opp klokken halv åtte, kledde seg og spiste frokost i sove-

29. november 1945 ble «Lang dags ferd mot natt» låst inn i en safe hos O'Neills forlegger i New York med forfatterens uttrykkelige ønske om at stykket ikke skulle utgis før femogtyve år etter hans død. I 1955 – to år etter O'Neills bortgang – meddelte Carlotta O'Neill forlaget at seilet kunne brytes og stykket utgis. Forleggeren vegret seg. Hun ga da manuskriptet til Yale University Press, som publiserte det i februar 1956. Hennes forklaring var at O'Neill hadde nedlagt forbud mot utgivelse fordi sønnen Eugene Jr. hadde ønsket det. Nå når både forfatteren og hans sønn var døde, eksisterte ikke lenger noe forbud, mente hun. Karl Ragnar Gierow, som på dette tidspunkt var sjef for Dramaten i Stockholm, et teater som alltid hadde viet O'Neills dramatik den største oppmerksomhet, tok kontakt med Carlotta O'Neill via Dag Hammarskjöld. Dette førte til at urpremieren på «Lang dags ferd mot natt» fant sted i Stockholm 2. februar 1956 – Broadwaypremieren kom 7. april 1956.

rommet sitt, og stengte seg så inne i arbeidsværelset for å arbeide frem til klokken ett.

«Han så alltid utmattet ut når han kom ut av arbeidsværelset; og hans øyne var røde av gråt» fortalte hans hustru. «Ibland så han ti år eldre ut enn når han gikk inn om morgenen. En tid forsøkte han å spise lunsj med meg nede. Men det gikk dårlig, jeg visste at han satt der og tenkte bare på skuespillet – akter, replikker og idéer – og han kunne ikke snakke. Jeg var nødt til å sitte

helt stille. Den minste skraping med stolen forstyrret ham. Dette gjorde meg nervøs, og det gjorde ham nervøs å se meg sitte på den måten. Vi ble enige om at han skulle få maten sin på et brett og spise den i ensomhet».

Etter lunsj pleide O'Neill å legge seg ned og hvile, dersom han ikke var midt i et avsnitt og nødig ville legge det fra seg. Han sov middag, en og annen gang på ettermiddagen, eller dersom været tillot det tok han en svømmetur i bassenget. Noe som

hadde en beroligende virkning på ham. Senere på dagen ble det gjerne en spasertur med sin kone, over markene og så til sine høns, som var hans hobby. Av og til gikk han tilbake og arbeidet frem til middag.

Om kveldene satt paret O'Neill foran den åpne peisen, O'Neill var glad i høytlesing, og særlig av Yeats verker, med sin elskede dalmatiner ved føttene.

«Dersom han følte seg opprømt pleide han å spille teater», fortalte hans kone, «og han var strålende; han kunne være den verste bajas man kan tenke seg. Men dersom han var dårlig, var han stille og tenksom. Enkelte dager sa han ikke et ord». Da skuespillet var ferdig sommeren 1941, sa O'Neill til sin hustru: «Takk og pris for at det er ferdig». Han var fullstendig utmattet av anstrengelse og orket bare å skrive et skuespill til før han døde, i 1953. – «Måne for misfarne» – (ferdig 1943), som i store trekk handler om hans bror James og som på en måte er en fortsettelse av «Lang dags ferd mot natt».

O'Neill ga Carlotta originalmanuskriptet til «Lang dags ferd mot

natt», den 22. juli 1941 som en gave til deres 12 års bryllupsdag. I dedikasjonen forklarer han at det var hennes kjærlighet som hadde gjort det mulig å skrive stykket, å se sine døde inn i øynene, og skrive om «de fire ulykkelige Tyronene».

O'Neill hadde valgt navnet Tyrone som erstatning for sitt eget etternavn, fordi han – velkjent med gallisk historie som han var og svært stolt over sitt rene irske blod – visste at navnet stammet fra Tigeoghain, som betyr Owens land. Owen, død år 465 e.kr. var stamfar til familien O'Neill, og hadde i århundrer hersket over en del av Ulster, med den delen som senere ble grevskapet Tyrone. O'Neill brydde seg ikke om å forandre på sin fars og brors fornavn – James og James jr. – men han kalte seg selv for Edmund, navnet på en bror som døde som spebarn. Og moren som alle kjente som Ella Quinlan O'Neill ga han navnet Mary Cavan Tyrone (Cavan er også navnet på et grevskap i Ulster). Deres historie var i sannhet født i tårer og blod, og bar i seg nøkkelen til O'Neills tragiske syn på livet og kunsten.

KBr.

FAMILIEN O'NEILL

O'Neill så på sin familie som en flokk ulykkesfugler, og det er faren, James O'Neill vi møter som faren, James Tyrone i «Lang dags ferd mot natt». Slekten O'Neill har irsk opprinnelse. Eugenes farfar kom over til Amerika med sin familie. Faren var født i Irland.

James O'Neill var en av Amerikas mest populære skuespillere på slutten av 1800-tallet. Det ble imid-

lertid hevdet at han kastet bort sitt rike talent på å spille roller som Edmond Dantes i «Greven av Monte Cristo», og han var igang med sin sjettede turnéesong da Eugene ble født. Gutten levde sine første barneår i teatergarderober og hotellrom. Faren betalte for sin popularitet med sin kunstneriske karriere; og hans maniske angst for fattigdommen kom til å gripe dypt inn i de øvrige familiemedlemmenes

tilværelse. James O'Neill giftet seg med Ella Quilan, som var fra en puritansk kvekerfamilie. Hun ble morfinist og levde de siste årene av sitt liv fullstendig avhengig av narkotiske stoffer. Hun bar på en konstant skyldfølelse for sitt barns død og sin manns etterhvert mindre vellykkede skuespillertilværelse.

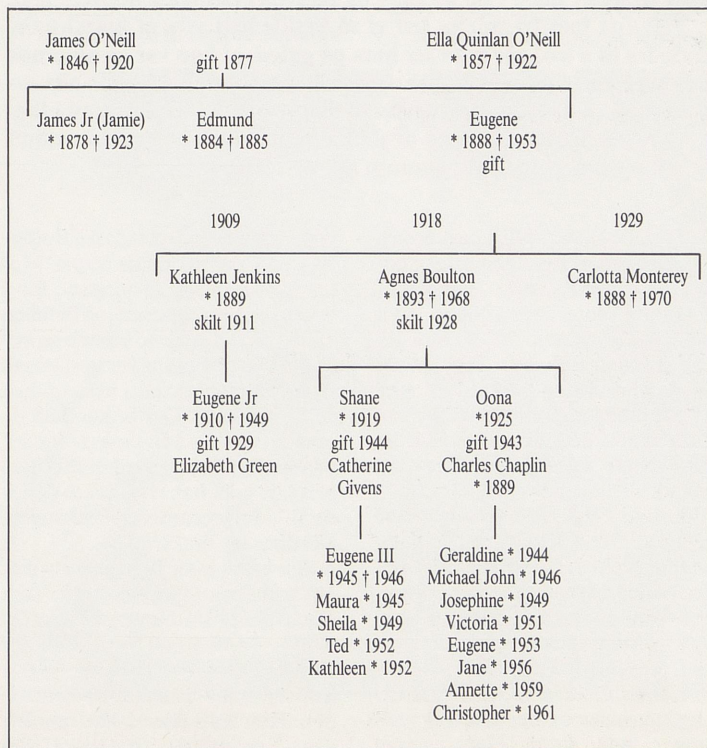
Eldste sønnen, James, sjarmende og glad i «det sterke», forsøkte seg også som skuespiller. Muligens hadde han talent, men han maktet aldri å fullføre en oppgave. Han ble alkoholiker, med døden som følge. Moren hevdet at den eldre broren, James, smittet sin yngre bror, Edmund, med meslinger, en gang de var alene under en av de mange turneene. Gutten døde som spebarn.

Eugene hadde også en trang til å drikke for meget, særlig da han var ung. Hans eldre bror James var

hans store forbilde og idol, som oppmuntret ham til å drikke. Eugene fikk tbc som ung. Det er faren, moren, broren og seg selv O'Neill forteller om i «Lang dags ferd mot natt».

Men ulykkene syntes å forfølge de kommende slekter av familien O'Neill. Eugene O'Neill's eldste sønn, født i første ekteskap, Eugene Jr., en sjeldent begavet vitenskapsmann hadde vanskelig med å finne seg til rette i tilværelsen. Han drakk meget og begikk selvmord.

Den andre sønnen Shane er narroman, og var helt uten muligheter for å bli frisk. Shanes eldste sønn, som også het Eugene døde ett år gammel i en kommode-skuff, da foreldrene var ute. Bare datteren Oona synes å være laget av noe annet, men hennes giftemål med Charles Chaplin forskrekket i høyeste grad faren.

FRA «TEATERSTATIST» TIL JAMES TYRONE

Lothar Lindtner 1935–1985

Da han i 1938 ble innkalt til regimentsoppstilling på Ulven, skulle Lothar Lindtner fylle ut et skjema der det blant annet ble spurt om hvilket yrke han hadde. Til tross for at han allerede dengang hadde mottatt til dels meget begeistrede kritikerkommentarer både i Bergensavisene og Oslopresen, skrev den beskjedne unge mannen seg inn som «teaterstatist». Ordet «skuespiller» var for stort for ham.

I dag står han på scenen i en århundrets mest krevende mannlige hovedroller, *skuespilleren* James Tyrone i «Lang dags ferd mot natt», og han har bak seg femti aktive år på landets teaterscener, de aller fleste av disse i sin hjemby og på Den Nationale Scene.

Selv om han fremdeles har et så beskjedent ytre at man kunne forledes til å tro, når man ser ham på gaten, at han var en aldrende arbeider eller kanskje kontorfullmektig på vei til eller fra sitt arbeidssted, så hersker det ingen tvil lenger om at han hører til blant byens store sønner, som en av de bærende kreftene ved det teatret han har tjent så trofast gjennom alle disse årene.

LOTHAR LINDTNER begynte sin skuespillerkarriere tidlig, *meget* tidlig. 7 år gammel – i 1925 – satt han på fanget til Hans Jacob Nilsen, som spilte Julemannen, i «Reisen til Julestjernen». Slik sett kunne han vært ubeskjeden nok til å feire 60-års jubileum som skuespiller i år. Likevel gikk det ti år før han fikk det han regner som sin egentlige «debut».

Lothar Lindtner ble tidlig dradd med i teatret av foreldrene. Han husker at han så «Aksel og Valborg» av Oehlenschläger bare seks år gammel (et stykke han forøvrig selv spilte i 30 år senere), og han ble hyppig brukt som barnestatist. Faren var boktrykker av yrke, men amatørskuespiller og operasanger i tillegg: han sang blant annet

ypperstepresten i «Madame Butterfly» på Den Nationale Scene. Moren var «født revolusjonær», for å bruke sønnens egne ord, og familien – som bestod av de to voksne og syv barn (hvorav Lothar var nest yngst) flyttet rundt omkring i byen «minst en gang i året». Derfor kan han da også se tilbake på en skoletid fordelt på fem forskjellige skoler: Møhlenpris (der gikk han endatil i *to* perioder), Lungegaarden, Rothaugen, Nordnes og Tanks.

Buekorps gikk han aldri i – selv om han senere fikk tre sønner som alle avtjente sin bergenske «verneplikt», og til tross for at han for mange kanskje er «buekorpsguten» framfor noen. *Den* hederen oppnådde han etter å ha framført den legendariske revyvisen om

«Buekorpsgutten» fra den allierte revyen sommeren 1945: et nummer som gjorde så stor lykke at han måtte ta det to ganger etter hverandre på premierekvelden!

Som barnestatist deltok han i dramatiske oppsetninger som Euripides' «Medea», der han spilte den ene av tittelpersonens sønner, men den egentlige *teaterdebuten* fant sted 22. desember – skitnesøndag – 1935, i årets barnekomedie, Henny Skjønbergs «Flukten til Kina», etter tolv dagers prøvetid.

Han husker godt hvordan det hele begynte. «Min søster Randi skulle spille en av hovedrollene, men så manglet de en til å gjøre den store

gutterollen. Randi nevnte for Hans Jacob Nilsen at hun hadde en liten bror, som kanskje ... Og så kom de og hentet meg. Jeg satt borte på Arbeidernes Kafé i Folkets Hus og drakk kaffe, da min bror Oddvar kom løpende og sa at jeg måtte komme bort på teatret, for de hadde bruk for meg. – Dermed avla jeg prøve for Hans Jacob og Balthazar Bergh, og tolv dager senere var det premiere!»

Dermed var ilden tent. Året etterpå fikk han en ny rolle, pussig nok i et nytt stykke med «Kina» i tittelen: Hans Jacob Nilsens berømte oppsetning av «Brøl Kina» – en av de store DNS-forestillingene

I debutrollen i «Flukten til Kina», mot sin søster Randi Lindtner Næss (1935).

I sin første store rolle, som Henrik i «Den politiske kandestøper» (1939–40), mot Børseth Rasmussen og Klara Dahl.

fra mellomkrigstiden. Forestillingen gjestet i Oslo, til fantastisk presse, og den nybakte skuespilleren Lothar Lindtner fikk tilbud om fast engasjement ved Det nye teater – et tilbud han sa nei til, fordi han ikke følte seg moden nok.

Så bar det tilbake til Bergen og nye oppgaver: den neste var Maurice i Nordahl Griegs «Nederlaget». Etter premieren var Hans Jacob Nilsen så begeistret at han sa: «Du skal få fast engasjement. Du skal få spille Raskolnikov!»

Slik gikk det likevel ikke. Til tross for suksessen med de tre første store sceneprestasjonene ventet en lang og tung tid for den unge skuespilleren, som i mange år gikk «på bok og løs kvittering», uten fast engasjement, uten betaling for prøver og med et beskjedent dagshonorar for hver forestilling han var med i.

«De lystige koner i Windsor», «Over Ævne II», «Insektsliv»: det vil føre for langt å ramse opp alle rollene han spilte i denne perioden. I sesongen 1939–40 gjorde han sin første Henrik-figur i en Holbergko-

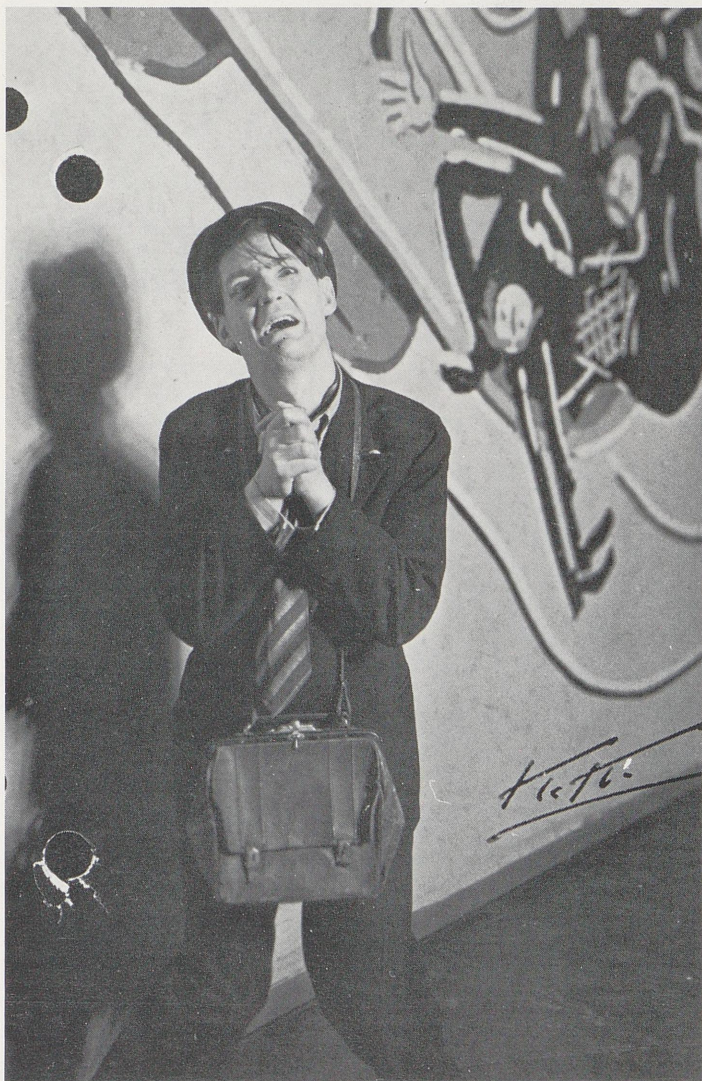
medie, «Den politiske kandestøper», og for mange bergensere ble han i løpet av det neste tiåret den inkarnerte Henrik-skikkelse: rappkjefet og forslagen, full av både spit og humor. Omtrent samtidig spilte han Trollungen i «Lille prinsesse Solgull», og en anmelder skrev at den rollefiguren godt kunne båret en langt mer betydelig forestilling. Nok en gang søkte han om fast engasjement, uten å få det. Men denne gangen gikk Bergens Tidende til aksjon, og ikke mange dagene etterpå var engasjementet et faktum, selv om han måtte innfinne seg med minstelønn: kr. 150 pr. måned.

Men krigsårene var tunge og dramatiske – også for teatret. Han kan godt huske at han spilte Jesper i «Kjærlighet uten strømper» med premiere samme dag som teatersjefen i Trondheim, Henry Gleditsch ble skutt av Gestapo. Selv sang han en av sine senere udødelige revyviser, «Trikkevisen», i revyen «På ekstrakort», en innsats som senere gjorde ham til fast innslag i alle teatrets revyer – også en årsak til hans

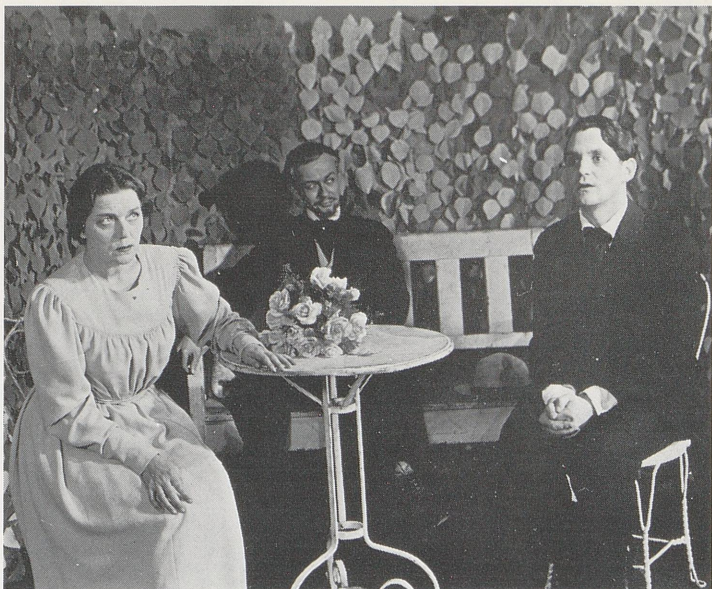
veldige popularitet hos det bergenske teaterpublikum.

Lothar Lindtner har aldri lagt skjul på sitt politiske engasjement – et engasjement han delte med sin nære venn og kollega, Ole Grepp. Begge fikk de smake hvordan det var å være politisk opposisjonell under den kalde krigen, men begge vant de, nærmest på tross, fram til store, kunstneriske seire. Begge

spilte f.eks. Maurice i «Nederlaget» (Lothar i Bergen, Ole Grepp på Nationaltheatret), og mange år senere holdt Ole Grepp en stor tale om Nordahl Grieg, en tale han senere sendte til Lothar med dedikasjonen «Til Maurice fra Maurice». Det var i denne talen han blant annet uttalte: «Det er mange som spør hvor Nordahl Grieg ville stått i dag. – Det er iallfall ett sted han helt sikkert ville

Revyfurore med «Trikkevisen» i revyen «På ekstrakort» (1940).

I «Fruen fra havet», som Lyngstrand, mot Tore Segelcke og Eilif Armand (1951).

stått. I overvåkingspolitiets arkiver.» – Både som medspiller, venn og ikke minst som instruktør kom Ole Grepp til å bety mye for Lothar Lindtner gjennom størsteparten av hans skuespillerliv.

I tre perioder har Lothar Lindtner arbeidet utenfor Bergens grenser. Den første «utflykten» foretok han like etter krigen, da Georg Løkkeberg hentet ham opp til Trøndelag Teater, hvor han ble i to sesonger. Fra 1959 til 1960 var han ved Edderkoppen i Oslo, der han spilte i revyen «Hoppla, vi bor» – 500 (!) ganger, og da han blant annet framførte en vise som senere er blitt noe av en kjenningsmelodi for ham, «Det e' eg». Dessuten spilte han i Agatha Christies «Musefellen». Sin siste periode borte fra Den Nationale Scene hadde han i perioden 1978–81, da han igjen var ved Trøndelag Teater, og der han bl.a. for første gang spilte James Tyrone i «Lang dags ferd mot natt» og dessuten bl.a. tittelrollen i «Faderen» av Strindberg.

Hovedparten av sitt skuespillerliv har imidlertid Lothar Lindtner tilbragt på scenen i sin hjemby. Etter hvert arbeidet han både som instruktør og skuespiller, og han hadde ikke mange arbeidsdager fri. Han debuterte som instruktør med «Kjære Ruth» i 1949, og på scenen gav han liv til en lang rekke scene-skikkelser. Han spilte opera og operette, komedier og tragedier, barneteater og revyer. Mange stykker var han med i flere oppsetninger av: I «Erasmus Montanus» har han for eksempel spilt både Jacob, Erasmus og Per Degn, og i «Vildanden» både Molvik, Relling og gamle Ekdal (den siste riktignok i Trondheim). I Nordahl Griegs «Vår ære og vår makt» spilte han først Konrad, senere (i 1976) en praktfull Vingrisen. I «Nederlaget» spilte han Courbet. En publikumssuksess av dimensjoner hadde han som Leopold i «Sommer i Tyrol», og i enakteren «Zoo Story» (1965) av Edward Albee gav han et nærgående portrett av Jerry.

I glansrollen som Leopold i «Sommer i Tyrol», mot Tom de Lange og Astrid Herseth (1956).

For første gang i samspill med sin sønn Lasse – som i aftenens forestilling – her i «Skjønne ungdom», et annet O'Neill-stykke (1965).

Mot Rolf Berntzen i Arthur Millers «Prisen» (1969).

I en annen stor Arthur Miller-rolle, «En handelsreisendes død», mot Karin Simonncæs (1971).

En kraftprestasjon i «Emigrantene» på Lille Scene, i praktfullt samspill med Eilif Armand (1976).

Nettopp denne rollen var det som gjorde at den da snart påtroppende teatersjefen Knut Thomassen for alvor la merke til ham, og han føler vel også selv at det var først under Thomassen han fikk arbeide med de oppgavene som gav ham skikkelig luft under vingene. Nå ventet store og krevende roller på ham. Igjen blir det for langt å ramse opp, men noen må nevnes. Mange regner Willie Loman i «En handelsreisendes død» (1971) som hans kanskje største sce-

neprestasjon; selv plasserer han rollen som Victor i et annet Arthur Miller-stykke, «Prisen», et par år tidligere, enda et hakk høyere. Utover på 70-tallet kom nye store oppgaver på rekke og rad: Sganarelle i «Don Juan», narren Fest i «Helligtrekongersaften», den ene av de to rollene i «Emigrantene» (etter et regisamarbeid med Alfred Radok som han framhever som det mest fantastiske i sin karriere), ikke å forglemme en beisk og bitende Bø-

schen i «Jan Herwitz», Gloucester i «Kong Lear», Celius i «Det lykkelige Valg», Tobias i Albees «Balansgang»...

Da han vendte tilbake fra Trondheim i 1982, åpnet han som forhørsdommeren Porfirij i «Raskolnikov». Av andre roller fra de siste årene bør nevnes Willie Clark i Neil Simon's «Sunshine Boys» og Edgar i «Dødsdansen».

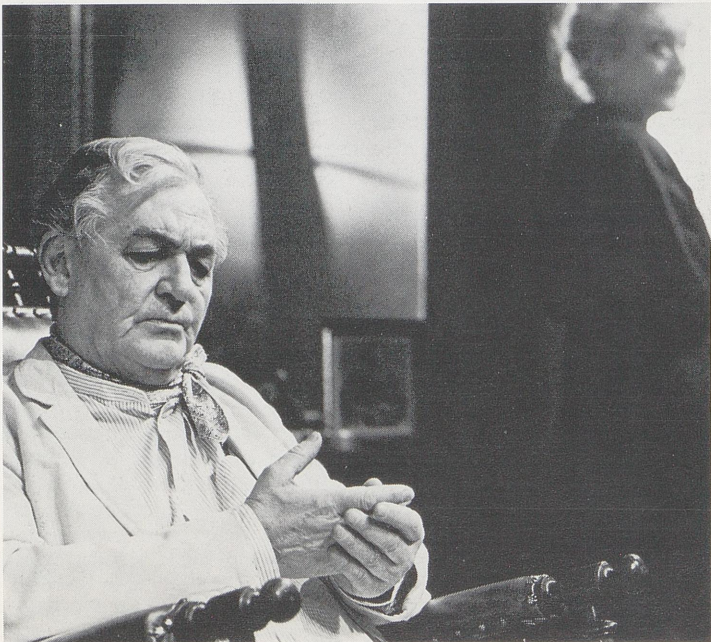
I kveld spiller han James Tyrone i «Lang dags ferd mot natt» – en O'Neill-skikkelse han også gav liv til den mildere utgaven av: onkel Sid i «Skjønne ungdom» (1965). Den gang som nå het en av medspillerne Lasse Lindtner (10 år gammel i 1965), og når vi spør ham hvordan det er å spille mot sin egen sønn, svarer han: «Jeg er nok litt stolt av det.»

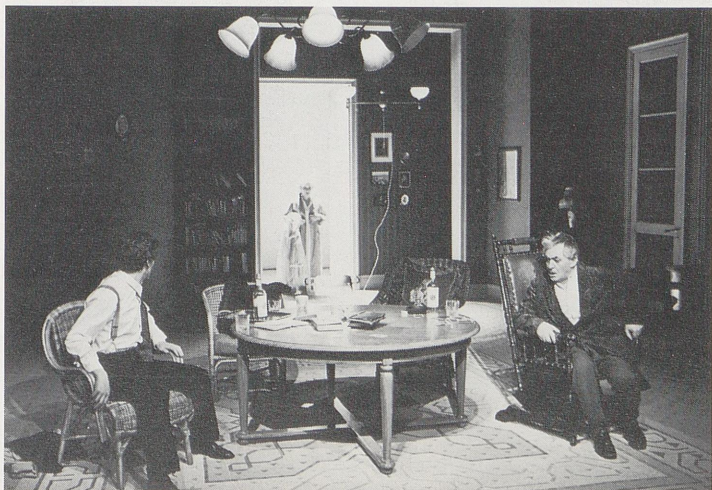
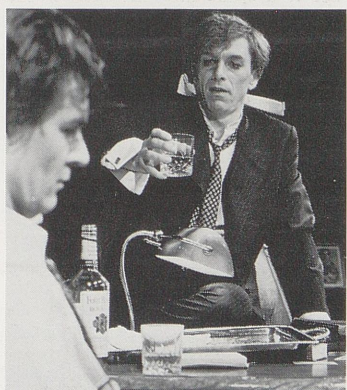
«Gjenkjenner du den unge Lot-har Lindtner i ham?»

«Å nei. Han er nok atskillig fastere i fisken enn jeg var. Det hjelper mye å ha den utdannelsen Teaterskolen gir. I vår tid måtte vi selv betale for privatundervisning – for å lære å snakke, syng og danse.»

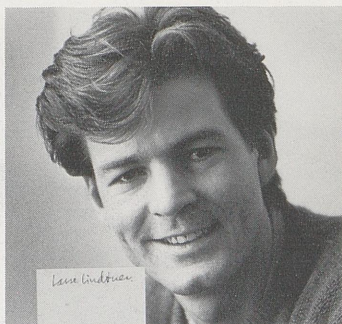
Så virker det da også helt riktig at han markerer sitt 50-års jubileum som skuespiller i rollen som James Tyrone. Slik kan han – på scenen, foran øynene våre – foreta en foreløpig oppsummering av sin egen scenekarriere fram til i dag, legge all sin erfaring og kunnskap om skuespilleryrket inn i denne store og kraftkrevende rolleskikkelsen, gi ham av sin menneskelighet og sitt temperament, stå med begge bena plantet på scenen og vite at: I motgang som medgang, det er her jeg har virket. Det er her jeg hører til.

GS.

KATHRINE HYSING LASSE LINDTNER

KVELDENS SCENOGRAF – FOR FØRSTE GANG PÅ DNS

KATHRINE HYSING er født og oppvokst i Oslo, utdannet ved Statens Håndverks og Kunstindustriskole, motelinjen, og flyttet i 1975 til Stockholm for å avslutte studiene i scenografi ved Dramatiska Institutet to år senere. Hun ble boende i Stockholm i ni år og arbeidet med skiftende oppgaver fra barneteaterturneer ved Svenska Riksteatern, med balletturneer og på Stockholmsoperan der hun også har sine neste oppgaver etter Bergensbesøket, med «Christina», en ny opera bygget på Lars Forsells skuespill, og senere «Tryllefløyten» våren 1987.

Her i landet har hun hovedsaklig arbeidet ved Den Norske Opera og kommer til å gjøre «Don Giovanni» der våren 1987, men hun har også hatt oppgaver på Torshov-teatret, ved Telemark Teater og Nordland Teater.

LASSE LINDTNER

står i anledning sin fars 50-års jubileum som skuespiller for første gang på teatrets scene – som voksen, ferdigutdannet skuespiller. Som barn har han allerede en lang DNS-karriere å se tilbake på fra han «debuterte» som den minste dvergen i «Snehvit og de syv dvergene», i 1961, seks år gam-

mel. Pussig nok har han også en gang tidligere spilt den yngste gutten i O'Neills dengang litt mer kamuflerte familie, i «Skjønne ungdom» (1965). Selv om det alltid var skuespiller han ville bli, hadde han også tid til andre aktiviteter: I Nygårds Bataljon avanserte han til tamburmajor før han takket av, og han har også utøvet sin slagergjerning på teaterscenen, i «Erasmus Montanus» (1973).

Lasse Lindtner tok Statens Teaterskole 1977–80, og han var deretter en sesong ved Trøndelag Teater (der han første gang spilte Edmund mot sin far) og ellers bl.a. medvirket i «Skeiv», som gjestet under Festspillene i Bergen 1981.

Fra 1981–85 har han vært ved Nationaltheatret i Oslo. Hans første rolle der var tittelrollen i Max Frisch's «Don Juan, eller Kjærligheten til geometri», og ellers har spilt en rekke store roller, bl.a. Hamlet.

Nå er han engasjert ved Fjernsynsteatret i to år, og det er på permisjon derfra han gjester i hjembyen som Edmund i «Lang dags ferd mot natt». Forøvrig har han gjort seg bemerket på film, i TV-filmen «Du ha'kke en sjans, ta'n», som ble prisbelønnet på en festival i Italia, i Wam og Vennerøds «Adjø solidaritet», og han har en ny, stor rolle i Wam og Vennerøds neste film, som Norsk Film skal produsere.

O'Neills barndomshjem – modellen for sommerhuset i kveldens forestilling.

NESTE PREMIERE PÅ STORE SCENE:

KNUT GRIBB TAR BERGENSTOGET

AV GUNNAR STAALESEN

MUSIKK: KNUT SKODVIN

Regi: Bentein Baardson

Dekorasjon og kostymer:

Christian Egemar

Musikalsk arrangement:

Egil Monn-Iversen

Koreografi: Anne Grete Eriksen og

Leif Hernes

Masker: Håkan Hede

Med: Henrik Scheele, Eilif Armand, Eva Bergh, Trude L. Birkelund, Peter Bredal, Juni Dahr, Gjert Haga, Arne Jacobsen, Helge Jordal, Wenche Kvamme, Ola Otnes, Sverre Røssummoen, Dennis Storhøi, Johan Sverre, Karin Stautland, Nils Vogt, Arthur Traae m.fl.

En rykende fersk, ny norsk musikal ruller ut på musikalske skinneganger i mars. Da inntar bokstavelig talt Bergenstoget teatrets Store Scene, når Gunnar Staalesen og Knut Skodvins musikal «Knut Gribb tar Bergenstoget» får urpremiere.

Å kunne presentere en ny norsk musikal, skapt av kunstnere fra vår

egen by, er i seg selv en stor glede. I tillegg har dette stoffet de fleste ingredienser man kunne ønske seg av et musikkspill: romantikk, nostalgi, driv og spenning, og ikke minst – glimt i øyet.

På scenen møter vi den legendariske norske mesterdetektiv Knut Gribb og hans nærmeste kamper Harald Brede og Finn Jerven, i kamp mot underverdenens fyrster, blant dem Thomas Ryer og Olga Barcowa, «Den grønne redsel». Fra et dramatisk mord på Vaterland i Oslo – i 1929 – føres handlingen til havnebulen Havhesten, til Østbanestasjonen og derfra med Bergensstoget over høyfjellet en mørk og snørik vinterkveld – til annen avdelings mangfoldige Bergensbilder, som fører til et dramatisk klimaks en tåkekveld på Nordre Nøstekai...

Knut Skodvins musikk henter fram de fineste tradisjoner i norsk populærmusikk og skaper et lydbilde som definitivt er fra 1980-årene, men som i sin sans for iørefallende melodier godt kunne vært et barn av 1920- og 30-årenes fargerike slagerproduksjon. Allerede Åpningsnummerets lokkende tema – «Mystikk! Mystikk!» – skal slå an tonene til en teateropplevelse preget av både spøk og spenning, musikk og mystikk.

URPREMIERE PÅ

Store
Scene

8. MARS

NESTE PREMIERE PÅ SMÅSCENEN:

PLOMMEN I EGGET

AV TROND VIGGO TORGERSEN

Regi: *Trond Viggo Torgersen.*

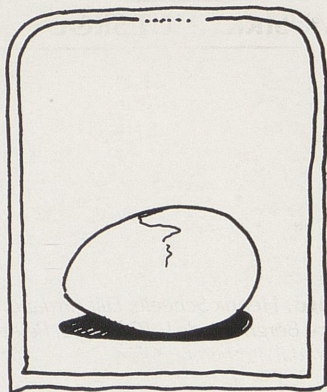
Dekorasjon og kostymer:

Svein Lund-Roland.

Med: *Inger Marie Andersen, Thor Hjorth-Jenssen, Eva Sevaldson, Lars Steinar Sørnbø og Randolph Walderhaug.*

«Plommen i egget» er resultatet av et interessant samarbeidsprosjekt mellom fjernsyn og teater. Trond Viggo Torgersens fjernsynsserie, «Resten av livet», som ble sendt sist høst, inneholdt en serie små episoder, der vi fulgte et ungt pars utvikling fra det øyeblikket de treffer hverandre, innleder et forhold, flytter sammen og får barn. Vi møtte dem i forhold til hverandre, til foreldre og til vennen Lasse – og gjennom disse episodene ble en lang rekke aktuelle temaer tatt opp og belyst.

Serien ble innspilt i Bergen, med skuespillere fra DNS i alle rollene, og nå møter vi de samme fem aktørene igjen på scenen – i de samme rollene. En tid har gått siden den perioden fjernsynsserien fulgte, og nå møter vi dem igjen, et par år senere, for å se hva som har skjedd med dem.

Det spesielle ved prosjektet understrekes også ved at dette er Trond Viggo Torgersens dobbelte teaterdebut, både som dramatiker og som instruktør – i en forestilling som delvis er blitt til gjennom direkte improvisasjon skuespillerne imellom.

Et spennende prosjekt er det – og resultatet blir å se på Småscenen fra begynnelsen av februar av.

**Urpremiere på Småscenen
i februar.**

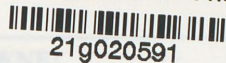
Bergens Teatermuseum

Villavei 5, gir en morsom og instruktiv innføring i bergensk scenekunst gjennom 200 år – ved et rikt billedmateriale, teater- og scenemodeller, kostymer, teknisk utstyr, plakater og rekvisitter.

Nå jubileumsutstilling om **LOTHAR LINDTNER!**

Åpent søndag kl. 12.00–15.00

Gruppebesøk utenom åpningstiden etter avtale, tlf. 21 29 63

21g020591

STYRET FOR DEN NATIONALE

REPRESENTANTER: • Arnljot Strømme Svendsen, formann • Borge Berggreen, varaformann • Berit Erbe • Marit Wikholm • Geir Kjell Andersland. • **VARAREPRESENTANTER:** Hildur Ve • Ottar Hovda • Lorentz Reitan • Marnie Suleng • Ragnhild Randal • **REPRESENTANTER FOR DE ANSATTE:** • Morten Andresen • Åge Rasmussen • **VARAREPRESENTANTER:** • Lothar Lindtner • Arne Jacobsen • Rhine Skaanes • Gunnar Staalesen • Oddvar Løtveit • Torunn Lunde.

TEATRETS PERSONALE:

TEATERSJEF: Kjetil Bang-Hansen. **SCENOGRAF:** • Helge Hoff Monsen. **INSTRUKTØRER:** Knut Thomassen • Pål Øverland. **DRAMATURGER:** Kirsten Broch • Tom Remlov. **MASKØR:** • Håkan Hede • **SKUESPILLERE:** Inger Marie Andersen • Morten Andresen • Eilif Armand • Eva Bergh • Trude Lethun Birkelund • Peter Bredal • Bentein Baardson • Juni Dahr • Gjert Haga • Gøril Haukebø • Ragnhild Hiorthøy • Thor Hjorth-Jenssen • Karin Hox • Arne Jacobsen • Torild Jacobsen • Helge Jordal • Kim Kalsås • Wenche Kvamme • Lothar Lindtner • Grete Nordrå • Ola Otnes • Stine Ramdahl • Sverre Røssummoen • Eva Sevaldson • Rhine Skaanes • Bjørn Sothberg • Karin Stautland • Dennis Storhøi • Johan Sverre • Lars Steinar Sørbo • Nils Vogt • Randolph Walderhaug • Marit Østbye. **MUSIKKERE:** Tom Harry Halvorsen, musikalsk leder. • Harald Dahlstrøm, pianist. • Jan Kåre Hystad, treblåser. • Harald Mæland, batterist. • Knut Skodvin, bassist. • Torbjørn Wiberg, gitarist. **ADMINISTRASJON:** Kari Sjørven, økonomisjef. • Edwin Aarvik, teknisk leder. • Christen Løberg, kontorleder. • Beate Tvedt, produksjonsleder. • Gudveig Skadal, hovedkasserer. • Kari Eriksen, lønningssekretær. • Grete Flores, sekretær. • Jan Aage Rugaard, kontorbud. **SALGS- OG INFORMASJONSAVDELING:** Per Ivar Bergesen, salgsleder. • Eva Aase, salgssekretær. • Gunnar Staalesen, informasjonssekretær. **INSPISIENTER:** Jørgen Fogge, førstespisient. • Øyvind Eskildsen • Bjørn Isaksen • Carl Mehl • Mette Omvik. **SUFFLØRER:** Ann-Britt Langeland • Marit Sognnes • Britt Synnestvedt • Vakanse. **REKVISITØRER:** Bastiaan van der Pas, avdelingsleder. • Indrani Balgobin • Åse Hegrenes • Per Gunnar Olsen. **LYDTEKNIKER:** Tore Jæger. **MALERSAL:** Kristoffer Nordahl Pedersen, malerformann. • Tor Gundersen, dekorasjonsmaler. • Oddvar Løtveit, dekorasjonsmaler. • Bernt-Olaf Nesbø, rekvisittmaker. **SNEKKERVERKSTED:** Olav Rutledal, snekkermester. • Hilleborg Eggen, snekker. • Trygve Jakobsen, snekker. **TAPETSERVERKSTED:** Henry Baadsvik, tapetsermester. • Einar Haukeland, tapetserer. **SMIE:** Torbjørn Danielsen, smedmester. • Per Hove, smed. **SCENE:** Kjell Heimstad, scenemester. • Jørgen Moe, scenemester, brannvernleder. • Olav Andersen, scenemesterassistent. • Odd Sørensen, scenemesterassistent. • Erlend Andreassen, scenefagarbeider. • Elsebeth Bakke, scenefagarbeider • Dagfinn Jensen, scenefagarbeider. • Peder Johannessen, scenefagarbeider. • Helge Nordeide, sjåfør, scenearbeider. • Harry Slengesol, scenefagarbeider. • Bjørn Skogstrand, scenefagarbeider. • Dag Ove Sunde, scenefagarbeider. • Magdalon Thomassen, scenefagarbeider. • Odd Sognnes. **LYS:** Willy Myklestad, overlysmester. • Asbjørn Johnsen, lysmester. • Jan Stig Sunde, lysmester. • Helge Eskildsen, stillverkkjører. • Kjell L. Jensen, elektriker. • Åge Rasmussen, stillverkkjører. • Øystein Skiftesvik, lysarbeider. • Ketil Sunde, stillverkkjører. **FRISØRER:** Fritz Gjesdal, frisørmester. • Gunnveig Danielsen • Tove Ingebrigtsen • Margot Ystebø. **SYSTUE:** Rigmor Krogvig, kostymesjef. • Hildur Engelsen, assistent. • Aase Karin Knudsen, syer. • Elsa Pettersen, syer. • Haldis Johannesen, tilskjærer. **PÅKLEDERE:** Turid Langeland • Ruth Johanne Tuft • Yngvar Øyen. **BILLETTKONTOR:** Haldis Skjelbred, billettsjef. • Aslaug Monsen • Åse Myking • Gerd L. Nilsen • Solveig Sønnervik. **RESEPSJONSVAKTER:** Torunn Lunde • Solveig Storvik • Bjørg H. Aarbakke. **KANTINE:** Annelise Bakke, bestyrer. • Marie Innvæ • Anna Lid • Kirsten Wilhelmsen. **RENGJØRING:** Evy Abrahamson • Eva Adolfson • Else Marie Jensen • Vigdis Kaland • Henny Krossnes • Olufina Krossnes • Selma Næss. **OVERKONTROLLØR:** Svein Stangnes. **GARDEROBE:** Anne Grethe Eidevik • Gudrun Halland • Magnhild Kvicksson • Mary Skogstrand • Ingeborg Thomassen • Vakanse **VAKTMESTER:** Heinie Rugaard.
